

ALCĂTUIT DUPĂ MODELUL VECHIULUI PATERIC
EGIPTEAN, *FIORETTI* („FLORICELE“) ESTE UN
FLORILEGIU DE MICI POVESTIRI ȘI APOFTEGME
CULESE DIN VIAȚA SFÂNTULUI FRANCISC DE
ASSISI. AUTORUL PATERICULUI FRANCISCAN
ESTE NECUNOSCUȚ, ÎNSĂ COMPILATORUL OPEREI
ACTUS, DIN CARE ULTERIOR S-A NĂSCUT *FIORETTI*,
ESTE UN DISCIPOL AL SFÂNTULUI FRANCISC, PE
NUME UGOLINO BONISCAMBI DIN MONTEGIORGIO.

GRAVURILE DIN ACEST VOLUM ÎI APARTIN LUI
MAURICE DENIS, FIIND PRELUATE DIN EDIȚIA
LES PETITES FLEURS DE SAINT-FRANÇOIS D'ASSISE,
L'ART CATHOLIQUE, PARIS, 1933.

P A T E R I C U L
F R A N C I S C A N
I F I O R E T T I D I S A N F R A N C E S C O

TRADUCERE DIN ITALIANĂ ȘI NOTE
DE ȘTEFAN ACATRINEI

PREFAȚĂ
DE HORIA-ROMAN PATAPIEVICI

HUMANITAS

Redactor: Dionisie Pîrvuloiu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristina Jelescu
DTP: Iuliana Constantinescu, Dan Dulgheru

Tipărit la Bookart Printing

© HUMANITAS, 2024, pentru prezenta versiune în limba română

Fonti Francescane
Nuova edizione
A cura di Ernesto Caroli
© EFR - Editrici Francescane, Padova, 2004

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Patericul franciscan = I Fioretti di San Francesco /
trad. din lb. italiană de Ștefan Acatrinei;
pref. de Horia-Roman Patapievici. –
București: Humanitas, 2024
ISBN 978-973-50-8656-5
I. Acatrinei, Ștefan (trad.)
II. Patapievici, Horia-Roman (pref.)

2

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

Un râu din paradis e fratele Francisc.

Prefață de Horia-Roman Patapievici — 11

Introducere de Ștefan Acatrinei — 53

- i. În numele Domnului nostru Isus Cristos cel Răstignit și al Maicii sale, Fecioara Maria. În această carte sunt cuprinse câteva floricele, minuni și exemple cucernice ale slăvitului Sărăcuț al lui Cristos, messer Sfântul Francisc, și ale câtorva dintre sfinții săi însoțitori. Spre lauda lui Isus Cristos. Amin — 63
- ii. Despre fratele Bernard de Quintavalle, primul însoțitor al Sfântului Francisc — 65
- iii. Pentru că a gândit rău despre fratele Bernard, Sfântul Francisc i-a poruncit acestuia să-l calce de trei ori cu picioarele peste gât și peste gură — 69
- iv. Cum îngerul lui Dumnezeu i-a propus ceva fratelui Ilie, guardianul unui așezământ din valea spoletană; și pentru că fratele Ilie i-a răspuns cu îngâmfare, el a plecat și s-a dus spre sanctuarul Sfântului Iacob, unde l-a găsit pe fratele Bernard, căruia i-a povestit această întâmplare — 72
- v. Cum fratele sfânt Bernard d'Ascesi a fost trimis la Bologna de Sfântul Francisc, unde a obținut un așezământ — 78
- vi. Cum Sfântul Francisc l-a binecuvântat pe fratele sfânt Bernard și l-a lăsat să fie vicarul său când el trecea din această viață — 80

- vii. Cum Sfântul Francisc a petrecut Postul Mare pe o insulă a lacului din Perugia, unde a postit patruzeci de zile și patruzeci de nopți și n-a mâncat mai mult de o jumătate de pâine — 83
- viii. Cum Sfântul Francisc, mergând împreună cu fratele Leon, i-a spus în ce constă bucuria desăvârșită — 85
- ix. Cum îl învăța Sfântul Francisc pe fratele Leon să răspundă, iar acesta nu a putut spune niciodată altceva decât contrariul a ceea ce Sfântul Francisc voia — 89
- x. Despre cum fratele Maseo, aproape proverbial, i-a spus Sfântului Francisc că toată lumea îl urma; iar el răspunse că „asta se datora tulburării lumii și harului lui Dumnezeu; pentru că eu sunt cel mai netrebnic om din lume“ — 92
- xi. Cum Sfântul Francisc l-a făcut pe fratele Maseo să se învâртеască de mai multe ori de jur împrejur și apoi au plecat spre Siena — 93
- xii. Cum Sfântul Francisc i-a încredințat fratelui Maseo misiunea de a sta la poartă, de a cere pomană și de a munci în bucătărie; apoi, la rugămintea celorlalți frați, l-a scutit — 96
- xiii. Cum Sfântul Francisc și fratele Maseo au pus pâinea pe care o cerșiseră pe o piatră de lângă izvor, și Sfântul Francisc a laudat îndelung sărăcia. Apoi l-a rugat pe Dumnezeu și pe sfinții Petru și Pavel să-i facă să iubească sfânta sărăcie, și cum le-au apărut sfinții Petru și Pavel — 98
- xiv. Cum, în timp ce Sfântul Francisc stătea de vorbă cu frații săi despre Dumnezeu, Cristos a apărut în mijlocul lor — 102
- xv. Cum Sfânta Clara a luat masa cu Sfântul Francisc și cu frații care îl însoțeau la Sfânta Maria a Îngerilor — 103
- xvi. Cum Sfântul Francisc a fost sfătuit de sfânta Clara și de fratele Silvestru că ar trebui să convertească multă lume predicând, și cum a înființat al treilea Ordin, a predicat păsărilor și a liniștit rândunelele — 106
- xvii. Cum un frate foarte tânăr l-a văzut pe Sfântul Francisc, pe când acesta se ruga noaptea, vorbind cu Cristos, cu Fecioara Maria și mulți alți sfinți — 111

- xviii. Despre minunatul capitol pe care l-a ținut Sfântul Francisc la Sfânta Maria a Îngerilor, unde au fost prezenți peste cinci mii de frați — 112
- xix. Cum din via preotului din Rieti, în casa căruia se ruga Sfântul Francisc, mulțimea de oameni care venea la el tăia și rupea strugurii; și apoi, în mod miraculos, a făcut mai mult vin ca niciodată, așa cum îi promisese Sfântul Francisc. Și cum i-a descoperit Dumnezeu Sfântului Francisc că va avea parte de rai după plecarea sa — 117
- xx. Despre o viziune frumoasă pe care a avut-o un frate tânăr care avea atâta oroare de rasă, că era hotărât să renunțe la ea și să părăsească Ordinul — 119
- xxi. Despre minunea preasfântă a Sfântului Francisc, când l-a convertit pe cel mai feroce lup din Gubbio — 122
- xxii. Cum Sfântul Francisc a domesticit turturelele sălbatice — 126
- xxiii. Cum a eliberat Sfântul Francisc pe un frate ce căzuse în păcat din pricina diavolului — 127
- xxiv. Cum l-a convertit Sfântul Francisc la credință pe sultanul din Babilon și cum femeia ușuratică îi ceru să păcătuiască — 128
- xxv. Cum vindecă Sfântul Francisc în mod miraculos trupul și sufletul unui lepros și ce îi spuse sufletul mergând spre cer — 131
- xxvi. Cum Sfântul Francisc a convertit trei tâlhari criminali și i-a făcut frați; și despre minunata vedenie avută de unul dintre ei, care a fost un frate foarte sfânt — 134
- xxvii. Cum Sfântul Francisc a convertit doi studenți la Bologna și s-au făcut frați, apoi a eliberat pe unul din ei de o mare ispită — 142
- xxviii. Despre un extaz trăit de fratele Bernard, ce a ținut de dimineață până la rugăciunea ceasului al nouălea, fără ca el să-și dea seama — 145
- xxix. Cum un demon i-a apărut de mai multe ori fratelui Ruffino sub forma Răstignitului, și i-a spus că binele făcut de el nu avea valoare, pentru că el nu făcea parte dintre cei aleși pentru viața veșnică. Sfântul Francisc, știind de asta printr-o revelație venită de la Dumnezeu, îl determină pe fratele Ruffino să-și recunoască greșeala de a fi crezut vedenia — 147

- xxx. Despre frumoasa predică pe care o ținură în Assisi Sfântul Francisc și fratele Ruffino despuiți — 151
- xxxI. Cum Sfântul Francisc cunoștea secretele conștiințelor tuturor fraților săi în parte — 154
- xxxII. Cum fratele Masseo cerea de la Cristos virtutea sfintei umilințe — 155
- xxxIII. Cum Sfânta Clara, din porunca Papei, a binecuvântat pâinea de pe masă; drept urmare, pe fiecare pâine apăru semnul sfintei cruci — 157
- xxxIV. Cum Sfântul Ludovic, regele Franței în persoană, deghizat în pelerin, s-a dus la Perugia pentru a-l vizita pe sfântul frate Egidiu — 159
- xxxV. Cum Sfânta Clara, fiind bolnavă, a fost dusă în mod miraculos în noaptea de Crăciun în biserica Sfântului Francisc, și acolo a ascultat oficiul divin — 161
- xxxVI. Cum Sfântul Francisc i-a deslușit fratelui Leon o frumoasă vedenie avută de acesta — 162
- xxxVII. Cum Isus Cristos binecuvântatul, în urma rugăciunii Sfântului Francisc, a convertit un bogat și nobil cavaler care a devenit frate; acesta îi făcuse o mare cinste și o milostenie Sfântului Francisc — 163
- xxxVIII. Cum Sfântul Francisc cunoscă în spirit că fratele Ilie era osândit să-și piardă sufletul și trebuia să moară în afara Ordinului; din acest motiv, la rugămintea fratelui Ilie, Francisc s-a rugat lui Cristos pentru el și a fost ascultat — 167
- xxxIX. Despre minunata predică pe care o ținu Sfântul Anton de Padova, frate minor, în consistoriu — 169
- xl. Despre minunea pe care o făcu Dumnezeu când Sfântul Anton, fiind la Rimini, predica peștilor din mare — 171
- xLI. Cum venerabilul frate Simon a eliberat de o mare ispită un frate, care din cauza ei voia să părăsească Ordinul — 174
- xLII. Despre frumoasele minuni pe care le-a făcut Dumnezeu pentru sfinții frați: fratele Bentivoglia, fratele Petru din Monticello, fratele Conrad din Offida și cum fratele Bentivoglia a dus un lepros pe o distanță de cincisprezece mile într-un timp foarte scurt, iar altuia i-a vorbit Sfântul Mihail, iar altuia Fecioara Maria i-a așezat pruncul în brațe — 177

- XLIII. Cum fratele Conrad din Offida a convertit un frate tânăr, care îi tulbura pe ceilalți frați. Și, după ce a murit, acel frate tânăr îi apărui acestui frate Conrad și îl rugă să se roage pentru el; și cum l-a eliberat prin rugăciunile sale din chinurile cumplite ale purgatoriului — 180
- XLIV. Cum i-au apărut fratelui Conrad Maica lui Cristos, Sfântul Ioan Evanghelistul și Sfântul Francisc; și i-au spus care dintre ei a suferit mai mult din pricina patimilor lui Cristos — 183
- XLV. Despre convertirea, viața, minunile și moartea sfântului frate Giovanni din Penna — 184
- XLVI. Cum fratele Pacifico, fiind în rugăciune, a văzut sufletul fratelui Umile, fratele său, mergând în cer — 190
- XLVII. Despre acel frate sfânt căruia i-a apărut Maica lui Cristos, când era bolnav, și-i aduse trei vase mici cu electuar — 191
- XLVIII. Cum fratelui Jacopo din Massa îi apărură, într-o vedenie, toți frații minori din lume în imaginea unui copac, și i-a fost dat să cunoască virtuțile, meritele și viciile fiecăruia — 194
- XLIX. Cum i-a apărut Cristos fratelui Giovanni de pe Verna — 198
- L. Cum fratele Giovanni de pe Verna, celebrând sfânta liturghie în ziua în care sunt pomeniți toți răposații, a văzut multe suflete eliberate din purgatoriu — 204
- LI. Despre fratele cu viață sfântă Jacopo din Fallerone; și cum i-a apărut, după ce a murit, fratelui Giovanni de pe Verna — 205
- LII. Despre viziunea fratelui Giovanni de pe Verna, cum i-a fost revelată întreaga rânduială a Sfintei Treimi — 208
- LIII. Cum, celebrând sfânta liturghie, fratele Giovanni de pe Verna căzu ca mort — 209

Despre sfintele stigmatе ale Sfântului Francisc și câteva considerații asupra lor — 217

Despre prima considerație cu privire la slăvitele și sfintele stigmatе — 218

A doua considerație despre sfintele stigmatе — 226

- A treia considerație despre sfintele și slăvitele stigmate — 237
- A patra considerație despre sfintele și slăvitele stigmate — 246
- Cum Messer Ieronim a văzut și a atins slăvitele și sfintele stigmate ale Sfântului Francisc, în a căror existență mai înainte nu credea — 260
- Despre ziua și anul morții Sfântului Francisc — 260
- Despre canonizarea Sfântului Francisc — 261
- Despre a cincea și ultima considerație cu privire la slăvitele și sfintele stigmate ale fericitului Sfântul Francisc — 261
- Cum un frate sfânt, citind viața Sfântului Francisc, la capitolul ce vorbește despre sfintele stigmate, despre tainele pe care Serafimul i le-a transmis Sfântului Francisc când i-a apărut, îl rugă pe Dumnezeu ca sfântul francisc să i le destăinuie — 264
- Cum Sfântul Francisc, după ce a murit, i-a apărut fratelui Giovanni de pe Verna stând în rugăciune — 267
- Despre un frate sfânt căruia îi apăru într-un mod minunat unul dintre frații care-l însoțea, dar care murise — 268
- Cum unui nobil cavaler, evlavios față de Sfântul Francisc, i-au fost confirmate moartea Sfântului Francisc și existența stigmatelor — 270
- Cum papa Grigore IX, având îndoieli cu privire la stigmatele Sfântului Francisc, s-a convins de existența lor — 273

Un râu din paradis¹ e fratele Francisc

PREFAȚĂ

DE HORIA-ROMAN PATAPIEVICI

Când nu te mai saturi să privești pe cineva, de fapt nu te mai saturi să-l iubești. În fiecare privire e o iubire care își caută confirmarea. Valabil și atunci când privirea nu știe precis nici ce vrea, nici exact ce caută, nici la ce anume consimte cu adevărat. Vasile Pârvan, ne amintim, spunea că a fi privit e o nemurire în miniatură: un fel de a fi împins în eternitate de o privire care rămâne îngropată în timp. Dar când nu te mai saturi privind, acesta e misterul, nu se mai satură de tine nici ceea ce privești. În setea de celălalt, eternitatea *trebuie* să fie dublă. Căci în privirea care nu se mai satură să se minuneze de lume, de ce este, e cuprinsă o teologie completă a iubirii. Faptul a fost probabil știut de Sfântul Francisc, care cu iubirea lui a binecuvântat întreaga lume – în aceeași privire afirmând-o, confirmând-o, mulțumindu-i că este, pentru că este așa cum este: opera Domnului. „Nu poți să-l vezi pe Francisc și să nu-l iubești, se spunea încă din vremea sa, și această iubire a rămas“, scria Julien Green în 1983. „Mama mea, deși protestantă, avea pentru el o afecțiune care mă făcea să cred că îl cunoscuse. Sfântul Francisc a fost și rămâne personajul care depășește tristețile noastre bariere teologice. El este al tuturor, ca și

1. Tommaso da Celano, *Vita prima*, 89.

iubirea pe care ne-o dăruiește neconținut². O spunea, în felul său încă partizan, un luteran, Henry Thode, în 1885:

„În Sfântul Francisc de Assisi culminează o mare mișcare a lumii creștine occidentale, o mișcare care nu se limitează la sfera religioasă, ci este universală în adevăratul sens al cuvântului: este forța pregătitoare și motrice a culturii moderne. Dacă ar fi să o descriu în câteva cuvinte, aș numi-o, scurt, mișcarea umanității (*die Bewegung der Humanität*). Ea începe în secolul al XII-lea, atinge apogeul în Francisc în jurul anului 1200 și își extinde efectul până pe la mijlocul secolului al XIV-lea, moment în care începe noua mișcare a umanismului și Reforma, pe care le-a impulsivat³.

„Forța motrice interioară care produce astfel de miracole este trezirea unui sentiment individual puternic. Acest sentiment apare și culminează într-o singură persoană, Francisc de Assisi, ca o iubire arzătoare, profund lăuntrică pentru Dumnezeu, umanitate și natură. O descriere a acestui om minunat, care merită venerația tuturor celor născuți după el, nu atât ca sfânt al Bisericii Catolice, cât mai ales ca purtător al unei idei care a zguduit lumea, trebuie să fie punctul de plecare pentru examinarea acelei vieți pline de acea proșpețime a tinereții care izbucnea atunci și spărgea vechile tipare. Oricât de mult s-a scris despre Francisc, nu i s-a făcut încă pe deplin dreptate – ce lipsește este scoaterea interpretării vieții acestui om însemnat din cadrul îngust al istoriei bisericești și punerea lui în centrul marelui tumult de bucurie și evenimente al unei epoci care se luptă să atingă

2. Julien Green, *Fratele Francisc. Francisc d'Assisi* [1983], tr. Maria Ivănescu, Editura Științifică, București, 1995, p. 356.

3. Henry Thode, *Franz von Assisi und die Anfänge der Kunst der Renaissance in Italien* [1885], Zweite, Verbesserte Auflage, G. Grote'sche Verlagsbuchhandlung, Einleitung, Berlin, 1904, S. XVIII.

noi obiective. Ca predicator entuziast al umanității, trebuie să vedem în Francisc din Assisi reprezentantul deplin al acestei mișcări.⁴

Pentru Thode, arta, religia și civilizația sunt una și se trag, împletite și reprezentate prin cultură, dintr-o profunzime pe care el o numea interioritate, *Innerlichkeit*, depozitarea puterii creatoare a sentimentului subiectiv.⁵ Idealul franciscan al intimului, al interiorității și cel al relației mutuale dintre uman și divin s-au împlinit în arta Renașterii.

„Religia lui Francisc a fost sentimentul (*das Gefühl*), predica prin care a proclamat-o a funcționat prin sentiment, relația sa cu oamenii și cu natura a fost condiționată de sentiment: viața sa este un mare ditiramb adus sentimentului, emoției. Numai asta poate explica enorma sa influență. În mijlocul luptei dogmatice dintre interese ideale și interesele egoiste a răsunat chemarea la pace a umanității pure, și nenumărați oameni s-au oprit uimiți la această veste, și-au aruncat armele și și-au plecat genunchii în fața altarului ridicat cu îndrăzneală chiar pe câmpul de luptă.”⁶

Tommaso da Celano ne spune că Francisc nu era un om care se ruga, era rugăciunea însăși (*Totus non tam orans, quam oratio factus*); nu era un om care predica, ci limba care predica însăși (*de toto corpore fecerat linguam*); „cuvântul lui era arzător, pătrundea în adâncul inimilor, umplându-i pe toți de admirație”⁷. Francisc transforma orice complement în subiect, orice atribut în substanță, orice accident în esență.

4. *Ibidem*, S. XIX.

5. Wallace K. Ferguson, *La Renaissance dans la pensée historique* [1948], Petite Bibliothèque Payot, Rivages, Paris, 2009, p. 397.

6. Thode, *op. cit.*, S. 50.

7. Nu și pe Luther, pentru care Francisc era „un țăran cumsecade, deloc priceput la Sfintele Scripturi și neinstruit în ele” (Florina Nicolae, *Francisc din Assisi: medieval și actual. Florilegiul*, eseu și traducere de Florina Nicolae, Tracus Arte, București, 2011, pp. 41 și 74).

Gramatica toată, cu raporturile ei, se răstoarnă: cazul acuzativ devine la el nominativ, iar complementul (el rostea o predică) nume predicativ (el este predică). La el, „creștin“ nu mai e un adjectiv, e substanța care învie oricare alt substantiv care doar descrie.

Caracterul non-dogmatic, non-instituțional și non-sacerdotal al creștinismului profesat de Sfântul Francisc explică, poate, caracterul non-confesional al admirației față de om, constantă și unanimă de-a lungul istoriei, și devoțiunea față de sfânt, îmbrățișând ecumenic toate confesiunile, cu denotație și fără. În timp ce Ignațiu de Loyola este perceput ca un sfânt catolic (în ciuda faptului că *Exercițiile sale spirituale* sunt citite de toți), iar Siluan Athonitul ca un sfânt ortodox (în ciuda faptului că prima mănăstire închinată cuviosului Siluan este în Anglia, la Maldon, în Essex), Francisc din Assisi nu e perceput ca un sfânt catolic (deși a fost canonizat doar de Biserica Romei), ci ca un sfânt universal, sfânt al unui creștinism transconfesional, care pare deschis inclusiv celor care nu cred. Toți cei care s-au aplecat asupra lui, catolici, protestanți, non-creștini, necredincioși, atei – toți au fost mișcați și uneori fascinați de farmecul lui, constata Jacques Le Goff, care pune pe seama prieteniei dovedite de Francisc pentru toate creaturile și a înțelegerii lui fraterne față de toți și toate, a sincerității și a simplității sale unanimitatea prețuirii și admirației față de el.⁸

Poate că din acest motiv marea vogă a Sfântului Francisc în modernitate provine din lucrările unanim admirative ale unui sceptic ca Ernest Renan⁹, care, în 1863, a făcut un

8. Jacques Le Goff, *À la recherche du vrai Saint François* [1967], în *Héros du Moyen Âge, le Saint et le Roi*, Gallimard, Paris, 2004, p. 43.

9. Ernest Renan, „François d'Assise“, în *Nouvelles études d'histoire religieuse*, Calmann Lévy, Paris, 1884, pp. 323–351. Cum însă „centrul agitației revoluționare a fost în ordinul franciscan, iar istoria